

STORMENS DÖTTAR

NATTFLYGARE

EN LÄRARHANDLEDNING
AV PÄR SAHLIN

ULRIKA

KÄRNBORG

NATUR &
KULTUR

LÄRARHANDLEDNING TILL NATTFLYGARE. SKRIVEN AV PÄR SAHLIN

Det här är en lärarhandledning till boken *Nattflygare* av författaren Ulrika Kärnborg, utgiven av bokförlaget Natur & Kultur. I lärarhandledningen finns tankar, idéer och förslag på hur du kan arbeta med boken tillsammans med dina elever.

OM BOKEN

Nattflygare handlar om Kristin som bor med sin mor Angärd i Älvdalen. Kristin har ärvt moderns talang att bota sjuka och om natten kan hon flyga. Under sina nattliga flygturer besöker hon bybor och läser deras drömmar. Till familjens gård kommer fosterbarnet Anna och med henne sätter ryktesspridningen fart om trollkonor som ingått pakter med självaste Satan. Kan Kristin använda sina förmågor för att rädda de anklagade kvinnorna och barnen från döden? *Nattflygare* är inspirerad av Det stora oväsendet, en historisk händelse som pågick mellan åren 1668 och 1676. Händelserna ledde till att cirka 280 personer i Sverige avrättades för trolldom.

SAMTALA OM LÄSNINGEN

Att låta eleverna samtala om boken före, under och efter läsningen fungerar som ett stöd för dem att förstå och leva sig in i det de läser. Samtalen kan röra allt från handlingen, karaktärerna och miljöerna till språket och berättartekniska drag. I samtalen får eleverna möjlighet att reflektera och fördjupa sina tankar och känslor som läsningen väcker.

Boken *Nattflygare* skildrar en historiskt intressant tid samtidigt som mycket av det som händer i boken även kan kopplas till elevernas värld i dag. Här finns till exempel intressanta maktförhållanden mellan män och kvinnor och mellan individ, samhälle, religion och folkstro beskrivna som säkerligen väcker frågor, undringar och känslor hos eleverna.

Ryktesspridning och vad den kan leda till är också ett centralt tema, så också föräldra-, syskon- och vänskapsrelationer. I boken finns också inslag av magi som kan väcka både nyfikenhet och rädsla. Boken väjer inte för att skildra otäck scenarier som eleverna behöver ges möjlighet att samtala om.

Använd dig gärna av samtalsmodeller som uppmuntrar eleverna att våga prata och delge sig av sina tankar, till exempel EPA-modellen där eleverna först funderar Enskilt, sedan i Par för att därefter diskutera gemensamt med Alla.

ORD OCH BEGREPP

I boken finns en rad ord och begrepp som hör till den historiska tiden. Många av orden kan för eleverna uppfattas som utmanande, ålderdomliga och svåra att förstå. Samtidigt är det inte säkert att de står i vägen vare sig för elevernas läsoplevelse eller för förståelsen av texten som helhet. Vill du som lärare arbeta med orden och begreppen finns det längre fram i handledningen förslag på sådana övningar.

FÖRE LÄSNINGEN

Här nedan följer förslag på uppgifter att göra före läsningen.

TITTA PÅ OMSLAGET

Låt eleverna titta på omslaget och läsa baksidestexten.

1. Vad heter författaren som har skrivit boken? Känner du till några fler böcker som författaren har skrivit? Vad heter de böckerna?
2. Vad tror du att titeln *Nattflygare* syftar på?
3. Vad föreställer omslaget? Vem tror du att personen på omslaget är?
4. Vad får du veta i baksidestexten?
5. Vad för slags bok verkar *Nattflygare* vara?
6. Vad tror du kommer att hända i boken?

DET STORA OVÄSENDET

Boken är inspirerad av den historiska händelsen Det stora oväsendet som utspelade sig under åren 1668–1676. I slutet av boken (s. 157–159) beskriver författaren händelseförloppet. Ett sätt att förbereda och väcka elevernas nyfikenhet inför läsningen av boken är att delge den specifika händelsen för eleverna och prata om den tid som i historieböckerna kallas för häxprocesserna. Boken fungerar mycket väl att arbeta med i ett ämnesövergripande arbete i historia, religion och svenska.

UNDER LÄSNINGEN

Här nedan följer förslag på frågor att samtala om under läsningen.

”PROLOG” S. 5–6

Läs prologen högt för eleverna eller låt dem läsa på egen hand. Samtala om texten utifrån nedanstående frågor.

1. På vilken plats utspelar sig texten? Vad får du veta om platsen?
2. Vilka är människorna som befinner sig på platsen? Varför är de där?
3. Hur märks det i texten att boken inte utspelar sig i vår tid? Ge exempel.
4. Nämn minst en sak som du undrar över efter att ha läst eller hört ”prologen”.

KAPITEL 1–5, S. 7–36

1. Hur märks det att människorna som lever i byn är fattiga? Ge exempel.
2. Angärd menar att hon och Kristin har fått en gåva som inte alla har. Ge exempel på vad denna gåva innebär.
3. Varför flyttar Anna hem till Kristin och Angärd?
4. Vad anklagar Anna Ingeborg för att vara? Hur reagerar Kristin på det som Anna berättar?
5. På vilket sätt stämmer inte Kristins upplevelse av händelsen med suggan med verkligheten? Varför förhör prästen Kristin efter händelsen, tror du?

KAPITEL 6–10, S. 37–65

1. Varför smyger Kristin efter Anna när hon går för att valla getter?
2. Hur kommer det sig att getterna som Anna och Johan vallar, hamnar ute på Lislön? Hur reagerar Anna när hon märker att getterna har smitit?
3. Vad har Johan berättat för prästen om Anna? På vilket sätt kan det han berättat göra att Anna råkar riktigt illa ut?

KAPITEL 11–15, S. 66–94

1. När Kristin på natten följer efter Anna möter hon prästen Hofstadius. På vilket sätt är han förvandlad? Varför vill han att hon ska bete sig som en trollkona, tror du?
2. Varför vill Kristin att hon och Anna ska bli blodsyrar? Efteråt ångrar sig Kristin och tycker att det var dumt att blanda blod. Varför tycker hon det, tror du?

3. Varför vill Anna att Ingeborg ska hamna i fångkistan?
4. Vilka känslor har Kristin för Andreas? Hur märks det?
5. Varför vågar Kristin först inte berätta hela sanningen om prästen för Andreas? Hur reagerar han när Kristin till slut berättar?

KAPITEL 16–20 S. 95–124

1. Vilka likheter och skillnader finns det mellan Kristin och hennes mammas relation och den relation som Anna och Ingeborg har?
2. Hur ser planen ut som Kristin och Andreas har tänkt ut? Vilka olika uppgifter har de?
3. ”Hur kunde de svika oss så?” tänker Kristin på sidan 116 om männen som spärrat in dem. Vad menar hon med det, tror du?
4. När Ingeborg ser på Anna ser hon på henne som ”ett barn som man inte kan låta bli att älska hur besviken man än är” (s. 117). Vad tror du menas med det?
5. Hur lyckas Andreas ta sig in till Kristin och de andra i sockenstugan? Hur kunde han veta att Kristin behövde hjälp?

KAPITEL 21–25, S. 125–155

1. Vilka olika brott har kvinnorna och barnen erkänt i förhör? Ge några exempel.
2. Varför oroar sig Kristin för sin mamma när hon får höra alla berättelser om Blåkul-la?
3. Vad är det för händelse som får alla i fångkistan att vilja höra Kristins och Andreas plan? Vad händer under gyckelspelet Satans konor?
4. Hur lyckas Kristin till slut ta sig ur prästens grepp?
5. Vad gör Angärd för att rädda Kristin och Anna?

EPILOG, S. 157 – 159

1. Vad var häxprocesserna för något? När hände de?
2. Vad berodde häxprocesserna på, enligt forskarna?
3. Ge några exempel på vad som utmärkte en häxa.
4. Vad var Det stora oväsendet för något?
5. Varför upphörde Det stora oväsendet till slut?

EFTER LÄSNINGEN

Efter läsningen passar det bra att ha ett avslutande boksamtal. Här nedan finns också förslag på kreativa övningar att göra i anslutning till boken.

BOKSAMTAL

Samtala utifrån nedanstående frågor.

1. Hur gick det för Kristin, Anna och Andreas efter att boken tog slut, tror du? Vad hände med kvinnorna som anklagades för trolldom? Hur gick det för prästen Hofstadius?
2. Under häxprocesserna var det framför allt kvinnor och barn som råkade mest illa ut. Varför tror du att det var så?
3. I boken beskrivs hur oskyldiga rykten och skvaller till slut kan leda riktigt illa. På sidan 109 säger Kristin ”att människors missunnsamhet (avundsjuka) kan sätta igång en ryktesbrand som inte går att släcka”. Vad tror du hon menar med det?
4. Under den tidsepok boken utspelar sig var den kristna tron väldigt stark i Sverige. Kyrkan och prästen hade stor makt. Ge exempel från boken som visar på detta. Vilken roll spelade kyrkan i de så kallade häxprocesserna?
5. Under den tidsepok boken utspelar sig var också folktron stark. Tron på exempelvis väsen som bjäran och vättar hörde till vardagen. Ge exempel från boken som visar på detta. Vilken roll spelade folktron i de så kallade häxprocesserna?
6. Vilken person skulle du helst vilja vara i berättelsen? Berätta varför.
7. Finns det något i boken som du, trots att den utspelar sig på 1600-talet, kan känna igen dig i? Ge exempel.
8. Var det något som du undrade över i berättelsen? Vad var det?
9. På vilket sätt påminner boken om andra böcker, filmer, spel som du har läst eller sett?
10. Tycker du att boken slutade lyckligt eller olyckligt? Förklara hur du tänker.

ARBETA MED ORD OCH BEGREPP

I boken finns en rad ord och begrepp som är kopplade till den tid och det samhälle som Kristin växer upp i. Här finns förslag på uppgifter att arbeta med.

VARDAGSLIVETS ORD OCH BEGREPP UNDER 1600-TALET

Låt eleverna leta i boken efter ord och begrepp som hör ihop med vardagslivet under 1600-talet. Be dem sedan att slå upp orden och förklara vad de betyder. Arbeta gärna gruppvis. Här är några av de tidstypiska ord som nämns i boken: *odalbonde, åkerlapp, fähus, loftbod, loge, fjärdingsväg, tun, särk, stävan, ung sven, vadmalspaltor, tiondet, ölsupa, getpors, avkok, tobaksfläta, ämbar, sådor, musköt, länsman, eldstad, tjärsticka, laglös, bysvennar, ränsel, spänta stickor, blackig kvi-ga, kreatur, gyckelspel, gycklare, fallna kvinnor, risbastu.*

VISDOMSORD, ORDSPRÅK OCH TALESÄTT

I boken används vid flera tillfällen olika visdomsord, ordspråk och talesätt. Låt eleverna ta del av några av dem och be dem förklara vad de betyder. Här är några av de som nämns i boken: *hålla någon på halster, få vatten på sin kvarn, stämma i bäcken, sätta onda ögat på någon, tala sanning är guld, ha fjärilar i magen, stå med rumpan bar, stark som en björn, svag som ett lamm, veta hut, blod är tjockare än vatten.*

RELIGIÖSA ORD OCH BEGREPP

I boken nämns också av förklarliga skäl en hel del religiösa ord och begrepp kopplade till kristendomen, som kan behöva förklaras för eleverna. Eleverna kan till exempel leta efter alla de synonymer som används till Djävulen (Satan, Antifår, Hin håle, Hin onde).

KREATIVA UPPGIFTER

Under och efter läsningen passar det att göra olika kreativa uppgifter som kan kopplas till boken. Här nedan finns förslag på sådana uppgifter.

KRISTINS BREV

Tänk dig att du är Kristin. Du har under en tid levt hos Petrus i Lillhärdal och vant dig vid att inte bo hemma hos din mor. Nu bestämmer du dig för att skriva ett brev. Det kan antingen vara till din mor eller till Anna. Berätta hur du har det nu, vad du gör och vem du umgås med. Ställ frågor till den du skriver till. Vad vill du veta om de som bor kvar? Finns det något annat du vill berätta eller prata om? Skriv om det också.

ILLUSTRERA EN SCEN

Välj ut en scen eller händelser ur boken och gör en illustration till den. Fundera vilket material som du vill använda för att få fram bästa effekt, till exempel kol, blyerts, akvarell etc.) Välj om du ska göra en illustration av en detalj eller ett större skeende. Vilka personer ska synas på bilden? Hur ser platsen ut där scenen utspelar sig? Hur ska du få fram de känslor som du vill förmedla med bilden?

FAKTATEXT OM ETT VÄSEN

Ta reda på mer om folktron på övernaturliga väsen, som var stark under den tid som boken utspelar sig på. Välj ut ett väsen, till exempel bjäran, maran, vätten eller skogsrået och skriv en faktatext om det. Varför trodde folk på det? Vilka positiva och negativa egenskaper hade det?

Nattflygare är den första delen i serien *Stormens döttrar*.
Läs mer på <https://www.nok.se/bocker/barn/stormens-dottrar/>

Omslaget är gjort av Håkan Liljemärker.